

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Obraz českých dějin 19. století v románech Marie Mackové a Viléma
Křížka**

Eva Baldová

Bakalářská práce

2019

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eva Baldová**
Osobní číslo: **H16174**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historicko-literární studia**
Název tématu: **Obraz českých dějin 19. století v románech Marie Mackové a Viléma Křížka**
Zadávací katedra: **Katedra literární kultury a slavistiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce se zaměří na zobrazení české společnosti 19. století v detektivních románech Marie Mackové (Příběh vzácné tabatěrky, 2015; Příběh staré šperkovnice, 2017) a Viléma Křížka (Smrt má vůni inkoustu, 2017). Práce prozkoumá využití motivů konkrétních dobových sociálních jevů (rozdíly mezi životem v metropoli a v pohraničí, společenské postavení žen, úloha policie a finanční strážže) v uvedených dílech a porovná je s výsledky historiografického výzkumu, jak je odráží odborná literatura. Metodologický základ práce bude tvořit naratologická analýza literárních textů a komparace literární fikce a historiografické narace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ABRAMS, Lynn. Zrození moderní ženy. Evropa 1789-1918. Brno: CDK, 2005.
HODROVÁ, Daniela a kol. - na okraji chaosu - Poetika literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001. HORVÁTH, Tomáš. Tajomstvo a vražda. Model a dejiny detektívneho žánru. Bratislava: Veda, 2011. KUDLÁČ, Antonín K. K. Barvy černobílého světa. Studie o vybraných žánrech současné české populární literatury. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017. LENDEROVÁ, Milena, JIRÁNEK, Tomáš, MACKOVÁ, Marie. Z dějin české každodennosti. Život v 19. století. Praha: Karolinum, 2009. MACKOVÁ, Marie. Finanční stráž v Čechách 1842-1918. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2017.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Antonín Kudláč, Ph.D.

Katedra literární kultury a slavistiky

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
302 10, Pardubice, Stávareš 107

L.S.

PhDr. Miroslav Kouba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2018

Prohlášení studenta

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem pro práci využila, jsou uvedeny v seznamu bibliografie.

V Pardubicích dne 28. 3. 2019

Eva Baldová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Antonínu Kudláčovi Ph.D. za cenné rady, připomínky a vstřícnost při vypracování této bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá zobrazením české společnosti ve druhé polovině 19. století a počátku 20. století v historických detektivních románech Marie Mackové a Viléma Křížka. Práce zkoumá využití motivů konkrétních dobových sociálních jevů a porovnává je s výsledky historiografického výzkumu, jak je odráží odborná literatura. Práce se dále zabývá naratologickou analýzou textů a komparací literární fikce a historické narace. Cílem práce je na základě provedených analýz postihnout, jak vybraná díla zobrazují dobovou českou společnost.

KLÍČOVÁ SLOVA

Historická detektivka, Marie Macková, Vilém Křížek, komparace, román, postavení ženy ve společnosti, život v metropoli, finanční stráž

TITLE

The Image of the Czech History in 19th Century in Novels by Marie Macková and Vilém Křížek

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the depiction of Czech society in the second half of 19th century and in the beginning of 20th century in historical mysteries which are written by Marie Macková and Vilém Křížek. The thesis examines the use of motives of social phenomena and compares them with the results of historiographic research as it is reflected in the secondary literature. The thesis also covers narratological analysis of texts and the comparison of literary fiction and historical narration. The objective of this thesis is to investigate how the novels portray the Czech society during a certain history era.

KEY WORDS

Historical mystery, Marie Macková, Vilém Křížek, comparision, novels

OBSAH

Úvod.....	10
1. Habsburská monarchie ve druhé polovině 19. století.....	12
2. Zařazení a popis žánrů.....	14
2. 1. Detektivní póza.....	14
2. 2. Historická detektivka.....	16
3. Romány Marie Mackové.....	18
3. 1. Finanční stráž.....	20
3. 1. 1 Vznik finanční stráže.....	20
3. 1. 2. Působení	21
3. 1. 2. Ubytování finanční stráže.....	24
3. 1. 3 Překážky ve službě.....	24
3. 2. Postavení ženy z nízké společenské vrstvy.....	26
3. 3. Četnictvo.....	27
3. 1. 1. Historie četnictva.....	27
3. 1. 2. Působení četnictva.....	28
3. 4. Bitva U Solferina.....	29
4. Román Viléma Křížka.....	30
4. 1. Postavení ženy z vyšší společenské vrstvy.....	31
4. 2. Homosexualita.....	34
4. 3. Život v metropoli.....	36
5. Komparace románů Marie Mackové a Viléma Křížka.....	38
5.1. Kompozice.....	38
5. 2. Vypravěč.....	40
5. 3. Postavy.....	42
5. 4. Historiografické informace.....	43

Závěr.....	43
------------	----

Úvod

Historie českých zemí je velmi bohatá a rozmanitá – české země zažily dobu válek, ale i rozkvětu a vždy byly jedním z důležitých center, které ovlivňovalo dění v celé Evropě. Není tedy divu, že mnoho autorů literární fikce svá díla zasazuje do minulosti a čerpá inspiraci ze skutečných historických událostí či do svých děl dosazuje skutečné historické osobnosti. Mnozí autoři volí historické prostředí, které ozvláští detektivní zápletkou a vznikají tak poutavé historické detektivní prózy, které jsou u čtenářů dlouhodobě velmi populární.

Historické detektivky jsou díla beletristická a jejich funkce je zábavná, ne poučná. Čtenář tak musí mít na paměti, že některá uvedená historická fakta nemusejí odpovídat realitě – je jen na autorovi, zdali se bude přesně držet historiografických údajů nebo zda celý příběh vystaví na jedné informaci a zbývající okolnosti si vymyslí. V úvodu práce proto budeme charakterizovat historickou etapu, která nás v této práci zajímá. Následně budeme specifikovat žánr historické detektivky spolu s detektivní prózou.

Cílem této práce je analýza zobrazení určitého úseku historie a využití motivů konkrétních dobových sociálních jevů v historických detektivkách, které budeme porovnávat s odbornou literaturou. Zkoumanými tituly v této práci jsou díla dvou českých autorů, kteří ve svých románech zobrazují dobu druhé poloviny 19. století a počátek 20. století. Konkrétně se jedná o dvě historické detektivky od Marie Mackové *Příběh vzácné tabatěrky* (2015) a *Příběh vzácné šperkovnice* (2017) a o román *Smrt má vůni inkoustu* (2017) od Viléma Křížka.

Díla nejprve zvlášť porovnáme s odbornými publikacemi, které se zabývají danou dobou, a porovnáme vybraná témata. V románech Marie Mackové se budeme soustředit zejména na zobrazení působení finanční stráže, postavení žen z nižších vrstev ve společnosti a na úlohu četnictva. V díle Viléma Křížka se zaměříme na život v metropoli, postavení žen z vyšších vrstev, jejich vzdělání a tehdejší pohled na homosexualitu.

Dále za pomoci sekundární literatury podrobíme vybraná díla naratologické analýze, kdy se zaměříme zejména na kategorie vypravěče, času, prostoru a kompozice. Také se zaměříme na stylistické prostředky, které autoři používají. Vybraná díla také porovnáme z hlediska zobrazení historiografické narace.

V práci si klademe za cíl odpovědět na otázku, do jaké míry se autoři historických detektivek drží historiografických faktů a zda analyzované dobové sociální jevy odpovídají realitě.

1. Habsburská monarchie ve druhé polovině 19. století

Po vlně revolucí, které se v Evropě odehrály během let 1848-1849, se v 50. letech opět vládlo v habsburské monarchii absolutisticky. Ústava z roku 1849 byla na konci roku 1851 odvolána a monarchie tvrdě zakročila proti nežádoucím politickým projevům. Největší zásluhu na zavírání či deportování politicky nepohodlných lidí mělo nově zřízené četnictvo a ministr vnitra Alexander Bach.

Bachův absolutismus trval pouze do roku 1860, jelikož v severní Itálii propukla válka, kterou habsburská monarchie prohrála a ztratila tak území Lombardie. V roce 1860 vydal císař František Josef I. takzvaný Říjnový diplom, díky kterému se Rakousko proměnilo v konstituční monarchii – císař se vzdal absolutní moci a vládl spolu s říšskou radou.¹

Díky další vojenské prohře habsburské monarchie s pruskými vojsky v roce 1866, ztratilo Rakousko nadvládu nad středoevropským prostorem a v roce 1877 došlo k rakousko-uherskému vyrovnání. Vzniklo tak Rakousko-Uhersko, které se skládalo ze dvou států: východního Zalitavska a západního Předlitavska. Tyto dva útvary měly každý svůj vlastní parlament a vládu, ale panovník, armáda a další instituce zůstaly společné. „*Mezinárodně právně existovaly dva zcela samostatné státy, které dobrovolně – pokud budou platit uzavřené dohody – přenesly část své suverenity na společné orgány, jež jsou ve službách obou států.*“² Na konci roku 1867 tak vznikla nová ústava pro Předlitavsko, která zajišťovala například rovnost všech občanů před zákonem.

S tímto rozdělením nebyli spokojeni čeští představitelé politického života a dožadovali se takzvaného česko-rakouského vyrovnání. Politici v čele s Františkem Palackým chtěli rozdělit západní část na další dva celky. K vyrovnání ale nedošlo kvůli ostrému odporu Němců a Maďarů. Napjaté vztahy mezi Čechy a Němci pak vydržely téměř až do začátku první světové války.

České úsilí zrovnoprávnit český jazyk s německým ve státních institucích bylo úspěšné a Češi tak byly na vzestupu, jelikož často obsazovali důležitá místa v zemské samosprávě nebo ministrů ve vládě. Někteří němečtí politici tak začaly usilovat o

---

¹ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha, 1982. s. 147-151

² Tamtéž, s. 226

administrativní rozdělení německy mluvících oblastí. Němci také projevili snahu uzákonit němčinu jako státní jazyk. Díky začátku první světové války ale k žádné dohodě nebo konfliktu mezi Čechy a Němci nedošlo.³

---

³ URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha, 1982. s. 226

2 Zařazení a popis žánrů

2.1. Detektivní próza

Základní kriminální náměty se objevily již v biblických textech či Ezopových bajkách. Jako samostatný žánr však vzniká až v období pozitivismu v polovině 19. století, kdy byl dbán důraz na fakta, empirické pozorování a sílu rozumu. Zrod detektivního žánru silně ovlivnil i vznik profesionálního policejního aparátu, který se stal součástí moderní velkoměstské civilizace.⁴

Za zakladatele detektivního žánru je považován Edgar Allan Poe, který v první polovině 19. století ve svých pěti detektivních povídkách jasně stanovil základní žánrový model. Ve své době se ale žánr netěšil veliké oblibě a první následovatelé se objevili až o čtvrt století později.⁵

V českých literárních kruzích je detektivní žánr oblíbený více než století u autorů i čtenářů. První odborné texty o tomto žánru začaly vznikat již před druhou světovou válkou (například esej Karla Čapka *Holmesiana čili O detektivkách*, která byla zařazena do svazku *Marsyas čili Na okraj literatury* (1931)) a pak i v poválečném období, kdy se detektivce věnoval například Josef Škvorecký: *Nápady čtenáře detektivek* (1965) nebo Pavel Grym: *Sherlock Holmes a ti druzí. Čtení o detektivech a detektivkách* (1988).⁶

Nicméně detektivní žánr je stále dosti opomíjen současnými literárními odborníky.⁷ „Jediným vážným pokusem o komplexní zhodnocení detektivní prózy, včetně její strukturní analýzy a sociálních souvislostí, byť podmíněných dobovým pohledem na populární literaturu, vlastně až dosud zůstává monografie Jana Cigánka *Umění detektivky. O smyslu a povaze detektivky (1962)*.“⁸ Z toho vyplývá, že odborné publikace pojednávající o detektivkách nejsou v dnešní době příliš obvyklé – čeští literární odborníci se detektivkou zabývají pouze okrajově a na publicistické úrovni.⁹

---

⁴ MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Josef.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004. s. 108. ISBN 80-7185-669-X.

⁵ Tamtéž, s. 108

⁶ KUDLÁČ, Antonín K. K. *Barvy černobílého světa: studie o vybraných žánrech současné české populární literatury*. Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-105-6.

⁷ Tamtéž, s. 107

⁸ Tamtéž, s. 107

⁹ Tamtéž, s. 108

Podle *Encyklopedie literárních žánrů* od Dagmar Mocné a Josefa Peterky je detektivní próza charakterizována jako „...jeden z klíčových žánrů populární epiky, líčící proces objasňování ztajmeného zločinu.“¹⁰ Jedná se o jeden ze žánrů kriminální literatury se zábavnou funkcí.¹¹

Vyprávění detektivního příběhu je založeno na kontrastu mezi podezřením a jeho následným zamítnutím. Na konci díla se objevuje rekapitulace v podobě rozhovoru mezi detektivem a obviněným nebo scénou ze soudní síně, což čtenáři vysvětlí příčiny zločinu. Autor v této části pokládá důraz na dialog a oprošťuje se od dlouhých úvahových a popisných pasáží.¹²

Kompozice detektivky je důkladně promyšlená, jelikož rozzuzlení by mělo být na základě indicií, které autor čtenáři v průběhu celého děje předkládá, racionální, ale také co nejpřekvapivější. Základní kompoziční princip, který je v detektivním žánru uplatňován, je retardace – autor záměrně oddaluje identifikaci pachatele. Také uplatňuje postup skryté anticipace, kdy jsou stopy vloženy do textu tak, aby neupoutaly čtenářovu pozornost a využíval jich tak jen detektiv, který je zároveň nositelem epického dění.¹³

Postava detektiva je charakterizována jako intelektuální hrdina, který „*disponuje zejména mimořádnými pozorovacími (...) a kombinačními schopnostmi, ve 20. stol. doplněnými rovněž pronikavou znalostí lidské psychiky.*“¹⁴ Často bývá vykreslen jako výstřední podivín nebo bezbranný outsider, což ho v očích čtenáře polidšťuje a snadno se s ním ztotožní. Mnohdy je postava detektiva doprovázena partnerem, který hraje roli nechápavého prostředníka mezi detektivem a čtenářem – takovou dvojici tvoří například Sherlock Holmes a jeho společník dr. Watson.¹⁵

Závěrem je třeba upozornit, že v českém literárním prostředí se nevyskytují všechny žánrové varianty a detektivka tak není plně rozvinutým žánrem, jako je tomu například v angloamerické literatuře.¹⁶ Česká detektivka tak kupříkladu postrádá model detektivní zápletky, která by byla vyřešena detektivem – vědcem, který řeší problém

---

¹⁰ Tamtéž, s. 106

¹¹ Tamtéž, s. 106

¹² Tamtéž, s. 107

¹³ Tamtéž, s. 107

¹⁴ Tamtéž, s. 106

¹⁵ Tamtéž, s. 107

¹⁶ Tamtéž, s. 110

pomocí vědecko – technologických prostředků.¹⁷ Dále se v české literatuře téměř neobjevuje detektivní příběh, který by byl zasazen do akademického prostředí. Toto prostředí je ale charakteristické pro britskou literaturu, která je považována za kolébku detektivní prózy.¹⁸

2.2. Historická detektivka

Ze samotného termínu historická detektivka je patrné, že se jedná o spojení dvou literárních žánrů: historického románu a detektivky. Podle Antonína Kudláče a jeho odborné publikace *Barvy černobílého světa* (2017) je toto spojení u čtenářů velice populární a „zakládá specifickou žánrovou variantu.“¹⁹

„V historické detektivce se vzájemně doplňují oba žánry – spisovatelé kriminální zápletky umožňuje oživit historické prostředí, a to zase svou atraktivitou dodává příběhu pátrání po zločinu zajímavé pozadí.“²⁰ Zjednodušeně tedy můžeme říci, že ústřední událostí je zločin, který se odehrává v minulosti. Zasazení děje do určité historické epochy umožňuje autorovi opřít se o skutečné historické události. Zůstává ale jen na něm a jeho fantazii, zdali celé dílo vystaví na jediné historické skutečnosti nebo zdali se bude řídit přesnými doloženými fakty.

Dále se nabízí otázka, kdy můžeme označit detektivní prózu za historickou detektivku, jelikož hranice tohoto kritéria nejsou jasně dané. Bohuslav Drahokoupil ve svém díle *Český historický román 1945-1965* (1987) tvrdí, že za historickou prózu můžeme považovat taková díla, která se odehrávají v době, se kterou nemá autor přímou zkušenost.²¹ Poté konstatuje, že za takové období můžeme považovat rozmezí zhruba šedesáti let. „Po uplynutí šesti desetiletí patří totiž mezi pamětníky ztvárňované doby již jen příslušníci nejstarší generace. Pro společnost jako celek se události oné doby stávají historií, a to historií uzavřenou a zhodnocenou...“²² Podle tohoto stanoviska můžeme dále zkoumaná díla Marie Mackové (*Příběh vzácné tabatěrky* (2015), *Příběh staré*

---

¹⁷ Tamtéž, s. 111

¹⁸ Tamtéž, s. 113

¹⁹ Tamtéž, s. 122

²⁰ Tamtéž, s. 123

²¹ DOKOUPIL, Blahoslav. *Český historický román: 1945-1965*. Praha, 1987. s. 16.

²² Tamtéž, s. 18

šperkovnice (2017)) a Viléma Křížka (*Smrt má vůni inkoustu* (2017)) označit za historické detektivky, jelikož byla vydána v 21. století a jejich děje jsou zasazeny ve druhé polovině 19. století a počátku 20. století – časový rozdíl tak tvoří více šedesát let. Naopak trilogii od Josefa Škvoreckého a Jana Zábrany *Vražda pro štěstí*, *Vražda se zárukou* a *Vražda v zastoupení*, za historickou detektivku považovat nemůžeme, poněvadž byla vydána v šedesátých letech 20. století a její děj se odehrává v období druhé republiky a protektorátu.²³

Výskyt historické detektivky je v české populární literatuře poměrně novodobým fenoménem. Za první dílo, které můžeme nazvat historickou detektivkou, považujeme román Radovana Šimáčka *Zločin na Zlenicích hradě L. P. 1318* (1941).²⁴ Po dobu komunistické éry v Československu se ale prózy tohoto typu téměř nevyskytovaly, jelikož české literární prostředí bylo v této době do značné míry uzavřené. Česká historická detektivka se tak začíná rozvíjet až v devadesátých letech minulého století, pod vlivem postupného vydávání českých překladů zahraničních bestsellerů.²⁵

Mezi nejznámější české autory historických detektivek patří bezesporu Vlastimil Vondruška, jehož próza je zasazena do českých zemí v období vrcholného středověku či raného novověku a dlouhodobě se těší čtenářské i mediální oblibě. Dalším známým autorem je Jan Bauer, který ve svých dílech využívá prostředí českého středověku.²⁶

---

²³ KUDLÁČ, Antonín K. K. *Barvy černobílého světa: studie o vybraných žánrech současné české populární literatury*. Pardubice, 2017. s. 123. ISBN 978-80-7560-105-6.

²⁴ Tamtéž, s. 125

²⁵ Tamtéž, s. 125

²⁶ Tamtéž, s. 126

3 Romány Marie Mackové

V této části práce se budeme zabývat dvěma tituly od Marie Mackové *Příběh vzácné tabatěrky* (2015) a *Příběh staré šperkovnice* (2017), kdy budeme porovnávat využití motivů dobových sociálních jevů s odbornou literaturou. Konkrétně se zaměříme na fungování finanční stráže, její působení, ubytování, či překážky ve službě. Dále se budeme zajímat o postavení ženy ve společnosti a životem v pohraničí. Nejprve si ale stručně představíme autorku a nastíníme obsah obou románů.

Marie Macková

Marie Macková je historičkou a pedagožkou Ústavu historických věd Filozofické fakulty Univerzity Pardubice. Je autorkou jedenácti samostatných historických monografií a jako spoluautorka se podílela na několika desítkách dalších knih.

Ve svém historickém výzkumu se soustředí zejména na regionální historii okresu Ústí nad Orlicí a dějinám správy. Dále se věnuje vojenským a církevní dějinám, historii tabákového průmyslu v habsburské monarchii a dějinám Němců v Čechách.²⁷

Příběh vzácné tabatěrky

Příběh vzácné tabatěrky byl vydán v nakladatelství Moba a je to první beletristický debut Marie Mackové. Děj se odehrává během vlády císaře Františka Josefa I. na pohraničním území ve městě Králíky. Hlavní postavou je velitel místního sboru finanční stráže Eduard Plischek, který se ve službě běžně potýká s pašeráky, kteří ilegálně dopravují své zboží do sousedního Pruska, a provádí revize v obchodech.

Klidný život ve městě ale naruší smrt jednoho ze členů sboru finanční stráže při akci proti pašerákům a vražda mladé ženy, dcery místního trafikanta Mourka, jejíž tělo

---

²⁷ Marie Macková. *Ústav historických věd FF UPCE* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://uhv.upce.cz/cs/marie-mackova/>

bylo nalezeno v okolních lesích. Komisař Plischek je tak nucen spolupracovat s místním četnickým sborem na objasnění a uzavření obou případů.

Autorka v úvodu knihy čtenáře upozorňuje, že: „*jakákoliv podobnost s historicky doloženými událostmi je čistě náhodná.*“²⁸ Dále ale dodává, že například všeobecný zákoník z roku 1811, celní a monopolní zákon z roku 1835 nebo trestní zákon z roku 1852 v habsburské monarchii skutečně existoval a čtenář si jejich texty může dohledat v příslušných svazcích říšského zákoníku. Nakonec doplňuje i poznámku o tom, že i poutní kostel Nanebevzetí Panny Marie na Hoře Matky Boží u Králík skutečně existoval, ba dokonce stále stojí na svém místě.²⁹

Příběh vzácné šperkovnice

Příběh vzácné šperkovnice byl vydán o dva roky později ve stejném nakladatelství a jedná se o volné pokračování *Příběhu vzácné tabatěrky*. Hlavním hrdinou je i v tomto díle vrchní komisař Plischek a děj je opět zasazen v Králíkách a jejich okolí. Tentokrát musí komisař objasnit nález kazety se starými šperky, kterou objevil zednický pomocník v místním klášteře a poutním kostele, který nedávno vyhořel. Nálezce je ale krátce poté zavražděn, což celé pátrání o vlastníkově šperků zkomplikuje. Komisař Plischek se od trafikanta Mourka dozvídá, že jeden ze šperků patřil dvěma sestrám, které s Mourkovým plukem táhly do Neapolska. Do celého děje se postupně přidá i případ pašování arzeniku, který s nálezem kazety možná souvisí a celé vyšetřování se tak komplikuje.

I v úvodní části tohoto románu Marie Macková poznamenává: „*Veškeré postavy z následujících stránek se zrodily výhradně ve fantazii autorky, právě tak jako příběhy, které na nich prožívají. Jakákoliv podobnost s historicky doloženými událostmi je čistě náhodná.*“³⁰ Vzápětí ale upozorňuje, že tažení rakouských vojenských sborů do Neapolska v letech 1820-1822 skutečně proběhlo a vyskytoval se zde i osmý pěší pluk, o kterém se v románu dále zmiňuje. Posléze znovu připomíná poutní kostel Nanebevzetí

---

²⁸ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 5. ISBN 978-80-243-6478-0.

²⁹ Tamtéž, s. 5

³⁰ MACKOVÁ, Marie. *Příběh staré šperkovnice: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2017. s. 5. ISBN 978-80-243-7453-6.

Panny Marie spolu s klášterem, který stejně jako v knize v minulosti doopravdy vyhořel.³¹

3.1 Finanční stráž

3.1.1. Vznik finanční stráže

Finanční stráž vznikla sloučením dvou sborů – hraniční (pomezí) stráže a důchodkové stráže. Stalo se tak díky císařskému nařízení z 22. prosince 1842, které bylo později realizováno dekretem dvorské komory č. 343 9. března 1843. První služební předpisy byly vydány dekretem stejného úřadu 21. března 1843.³² Příslušníci finanční stráže tak byli ve službách státu vedeny jako uniformovaný a ozbrojený sbor, který byl organizován po vzoru armády, avšak měl jiné předpisy a spadal pod velení nejvyšších úřadů finanční správy.³³

Sbory finanční stráže byly jednotně řízeny z dvorské komory ve Vídni. Dále pak byla finanční stráž organizována podle jednotlivých zemí a jako dozorovým orgánem byla stanovena síť okresních kamerálních důchodkových správ. Kompetence těchto správ byla vymezena tehdejšími hranicemi jednotlivých krajů.³⁴

Finanční stráž měla být rozdělena poměrně rovnoměrně po celém území Habsburské monarchie, avšak již v prvním služebním předpisu byly uvedeny výjimky, které se týkaly hranic, které tehdy existovaly i v rámci monarchie: „... *na jakékoliv celní hranici (...) mají být útvary finanční stráže zřizovány podél ní jako liniové (...) a početněji hojněji vybavené, zatímco v celním vnitrozemí měly být volně rozpoloženy podle potřeby a významu místa, ale s menším počtem mužů.*“³⁵

---

³¹ Tamtéž, s. 5

³² MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 39. ISBN 978-80-7560-033-2.

³³ RANDÁK, Jan, ed. *Zločin a trest v české kultuře 19. století*. Praha, 2011. s. 53. ISBN 978-80-200-1900-4.

³⁴ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 40. ISBN 978-80-7560-033-2.

³⁵ Tamtéž, s. 40

3.1.2. Působení finanční stráže

„Hraniční, důchodková nebo celní stráž tu sloužila už od konce napoleonských válek. (...) Tihle muži nosili uniformy i zbraně, ale nepatřili k armádě. Vždycky jim veleli úředníci finanční správy, ať už se aktuálně jmenovali jakkoliv. A vždycky měli za úkol chránit státní kasu. Nezajímala je politická nálada obyvatel, ani obecná kriminalita. Zato kontrolovali účty a daně.“³⁶ Takto Marie Macková popisuje práci finanční stráže v prvním díle své románové série – v *Příběhu vzácné tabatěrky*. Mezi hlavní povinnosti finanční stráže skutečně patřilo dohlížení na to, aby nedocházelo k poškozování státního rozpočtu. Přesně definované pokyny pro finanční stráž byly stanovené služební instrukcí, ke které se postupně přidávala nařízení od ministerstva financí.³⁷

Mezi hlavní úkoly finanční stráže patřilo podle odborné publikace *Finanční stráž v Čechách 1842-1918* následující: „Úkolem finanční stráže bylo bránit podloudnému obchodu a veškerým důchodkovým deliktům ze strany veřejnosti, odhadovat podobná přestoupení ze strany úřadů a jejich zaměstnanců, poskytovat všestrannou podporu dalším prováděcím úřadům, zabraňovat vstupu do země lidem bez odpovídajících dokladů, znemožnit opuštění země lidem, kteří k tomu nebyli oprávněni...“³⁸ Dále kontrolovala pohyb s jakýmikoliv položkami patřícími pod státní monopol, dohlížela na cla a prováděla revize v obchodech i u statkářů, jejichž činnost spadala zákonem pod nepřímou daň. Příslušníci finanční stráže mohli vstupovat a kontrolovat nejen provozní a výrobní prostory, ale i soukromé objekty.³⁹

Úkoly finanční stráže ale nekončily prací v terénu. Příslušníci museli mít schopnost vést příslušnou úřední agendu a dokumentaci⁴⁰ o vyměřování a vymáhání pokut za důchodkové přestupky či revize o zjištěných přečinech.⁴¹

O výše zmíněných kompetencích a povinnostech se autorka v *Příběhu vzácné tabatěrky* a *Příběhu staré šperkovnice* několikrát zmiňuje. Zejména se zabývá

---

³⁶ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 21. ISBN 978-80-243-6478-0.

³⁷ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 58. ISBN 978-80-7560-033-2.

³⁸ Tamtéž, s. 59

³⁹ Tamtéž, s. 60

⁴⁰ RANDÁK, Jan, ed. *Zločin a trest v české kultuře 19. století*. Praha, 2011. s. 53. ISBN 978-80-200-1900-4.

⁴¹ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 60. ISBN 978-80-7560-033-2.

důchodkovými trestními přestupky, které odborná literatura definuje takto: „*podloudnictví, nesprávné vykazování zboží, delikty proti předpisům o výrobě, přepravě a prodeji věcí státního monopolu, přestupky proti spotřební dani, přestupky proti dohledu nad živnostmi a obchodem, přestupky kolkového charakteru, proti státem vyhrazené přepravě (týkalo se pošty), proti státní loterii, obecně další důchodkové delikty a delikty proti dozoru nad státními důchodky.*“⁴²

V *Příběhu staré šperkownice* je pak podrobněji rozepsána náplň práce finanční stráže a přesně kopíruje výše uvedené informace z odborných publikací: „*Zorganizovat práci všech mužů finanční stráže bylo přes všechna služební pravidla někdy dost obtížné. Kromě obvyklých revizí v trafikách a prodejním skladu tabáku bylo třeba dozorovat i výrobu lihu a provoz v pivovarech. (...) Dále bylo potřeba podle sil a možností kontrolovat i hranici, která zdejší lidi prakticky permanentně lákala k pašování.*“⁴³

Jak jsme zmínili výše, nejčastěji se v obou knihách objevuje podloudnictví neboli pašeráctví a v obou dílech tvoří součást dějové linky. V *Příběhu vzácné tabatěrky* se ihned v úvodu jedná o zásah proti pašerákům, kteří se snaží provézt vůz plný střelného prachu do sousedního Pruska. Při této akci jeden ze čtyř pašeráků zastřelil člena finanční stráže. Komisař Plischek tak nechal na komisariát odvést jen tři muže, kteří čelili obvinění za poškozování státního monopolu, mezi které střelný prach patřil.⁴⁴ Kvůli čtvrtému muži nechal na místo činu přivolat četníky, jelikož vyšetřování vraždy patřilo mezi jejich povinnosti.

V *Příběhu staré šperkownice* se setkáváme s pašováním arzeniku, který byl nalezen ve svících u voskaře, který své zboží prodával během mariánského svátku Narození Panny Marie u kláštera na Hoře Matky Boží. Toto zboží se našlo i u bratra zavražděného zednického pomocníka, Pavla Nagela, který arzenik schovával u Mizi, slečny z místního podniku.

Pro finanční stráž nebylo obvykle snadné pašeráky dopadnout, jelikož chudí obyvatelé příhraničních měst s pašeráky často sympatizovali a s vyšetřujícími příslušníky nespolupracovali. „*Byla to aktivita, která jenom ojedinele sloužila jako hlavní příjem*

---

⁴² Tamtéž, s. 201

⁴³ MACKOVÁ, Marie. *Příběh staré šperkownice: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2017. s. 19. ISBN 978-80-243-7453-6.

⁴⁴ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 81. ISBN 978-80-7560-033-2.S

jednotlivce, či dokonce rodiny, ale velmi často tvořila více či méně důležitý příjem vedlejší.“⁴⁵ To znamenalo, že většina pašeráků se běžně živila poctivě a pašování zboží pro ně bylo jen příležitostnou akcí, jak přilepšit rodinnému rozpočtu. Tato skutečnost je několikrát zmíněna v *Příběhu vzácné tabatěrky*: „*Zdejší horalé své hory znali dobře a kromě toho v překračování hranice neviděli nic špatného. Ne, že by neměli úctu k zákonům, ale tohle byla prostě jenom jedna z možností, jak vylepšit svůj obecně mizerný příjem a trochu líp uživit rodinu.*“⁴⁶

Další nevýhodou finanční stráže bylo i velmi časté odvelení a přiřazení nových členů. Příslušníci finanční stráže tak nedosahovali perfektní znalosti terénu, a to i přes absolvování předepsaných tras pochůzek.⁴⁷ Kromě toho pašeráci přicházeli se stále novými způsoby, jak se zadržení finanční strážní vyhnout nebo jak pašované artikly důkladně skrýt. „*Dvojitá dna košů, krosen či speciální tajné prostory upravené ve vozech byly klasikou, právě tak jako široké ženské sukně vybavené z rubu velkým množstvím kapsiček nebo duté sošky svatých či žerdě korouhví v poutních procesích.*“⁴⁸ Shodně s odbornou literaturou je nelehký boj finanční stráže s pašeráky popsán i v prvním díle románové řady: „*Navíc zdejší lidé stranili pašerákům, protože to byli většinou sousedé, než financům. Získat informátora bylo takřka nemožné, a tak nezbylo nic jiného než mít velmi pilné a svědomité mužstvo. Nebo spíš neúnavně honit podřízené po cestách necestách a doufat, že jim buď náhoda, nebo neopatrnost přihrají do cesty buď nějakého začátečníka, anebo alespoň někoho, kdo momentálně nebude ve formě a nechá se chytit.*“⁴⁹

---

⁴⁵ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 81. ISBN 978-80-7560-033-2., s. 206

⁴⁶ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 8. ISBN 978-80-243-6478-0.

⁴⁷ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 206. ISBN 978-80-7560-033-2.

⁴⁸ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 208. ISBN 978-80-7560-033-2.

⁴⁹ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 9. ISBN 978-80-243-6478-0.

3.1.3. Ubytování finanční stráže

Podle služebních předpisů mělo mužstvo finanční stráže povinnost bydlet v kasárnách, které byly zřizovány a provozovány na náklady státu. Na kasárna vždy dohlížel velitel, který byl povinen dbát na to, aby byl obývaný prostor udržován v čistotě a pořádku a byl osvětlen a vytápěn. Dále dohlížel na čistotu a použitelnost zbraní, uniforem a postelí.⁵⁰ Kasárna také sloužila k tomu, aby bylo mužstvo k dispozici. Příslušníci nesměli mít své vlastní ubytování – výjimku tvořili jen muži od hodnosti komisaře. Ti byli povinni obstarat si ubytování sami. Ubytování se ale muselo nacházet blízko kasáren nebo služebny, bohužel neměli nárok na služební byt jako jiní státní úředníci.⁵¹

Detailnímu popisu kasáren se Marie Macková nevěnuje, ale několikrát zmiňuje výše uvedený fakt o komisaři Plischkovi: „*Teprve pak se zvedl a zvolna šel k domu, který si erár pronajímal pro ubytování finanční stráže. On jako velitel a úředník už společně podle kasárenského řádu bydlet nemusel a s potěšením toho využíval.*“⁵² Dále si této skutečnosti můžeme všimnout, kdykoliv komisař hledá někoho ze svých mužů, když není ve službě – vždy zamíří ke kasárnám finanční stráže.

3.1.4. Překážky ve službě

Mezi hlavní překážky, kterým museli příslušníci finanční stráže čelit, patřili samozřejmě zranění, choroby, smrt, ale komplikovaná byla také svatba nebo dovolená. Z tohoto výčtu se v obou dílech vyskytují pouze dvě situace – smrt a svatba.

Se smrtí člena finanční stráže se v *Příběhu vzácné tabatěrky* setkáváme při zásahu proti pašerákům, kdy je zastřelen dohlížitel Josef Vaňátko. Autorka se jeho smrtí dále příliš nezabývá – podle její odborné publikace *Finanční stráž v Čechách 1842-1918* se podle neoficiálního odhadu počítalo s tím, že 75% mužstva zemře ve službě.⁵³ Jediný

---

⁵⁰ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 132. ISBN 978-80-7560-033-2.

⁵¹ Tamtéž, s. 136

⁵² MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 11. ISBN 978-80-243-6478-0.

⁵³ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 151. ISBN 978-80-7560-033-2.

problém, který s Vaňátkovou smrtí vyvstane, je jeho matka, o kterou se dohlížitel staral a která neměla ze zákona nárok na státní podporu. Ta se týkala jen vdov a případných sirotků.⁵⁴ Vaňátkově matce ale o pár dnů později pukne žalem srdce a autorka se k ní dále nevrací. Bez podpory zůstává i Vaňátkova snoubenka, která se živí jako švadlena a jelikož pár nebyl oficiálně sezdán, ani ona neměla na podporu od státu nárok. Tato skutečnost je uvedena i v románu: „*Zásnuby jí nepomohou, vdovou po dohlížiteli není, penze, ani ta nejmenší, na ni nečeká.*“⁵⁵ Tímto se tak dostáváme k tématu svatby.

Téma svatby se vyskytuje v obou dílech. Jak jsme již zmínili výše, v *Příběhu vzácné tabatěrky* se jedná se o plánovanou svatbu dohlázele Vaňátka. Jeho snoubenka si po obdržení smutné zprávy o jeho smrti posteskuje „...že museli čekat na Josefovo definitivní jmenování a pak ještě na úřední povolení ke svatbě.“⁵⁶ K tomu, aby se mohl příslušník finanční stráže oženit, skutečně potřeboval povolení od svých nadřízených, jelikož pro ně platila stejná pravidla jako pro jiné státní úředníky. Jak dokládá odborná literatura, cesta ke sňatku nebyla jednoduchá, protože stanovená kritéria obsahovala i kvóty: „*ženatá mohla být vždy pouze desetina z celkového počtu systemizovaných dohlázele v jedné zemi, dvě pětiny ze stejného stanoveného počtu vrchních dohlázele a tři pětiny z takového počtu respicientů.*“⁵⁷

V *Příběhu staré šperkownice* se vrchní dohlázele Johann Badalowsky uchází o ruku slečny Blandíny Bauerové, dcery místní obchodnice. Zažádal si o povolení ke sňatku, které však bylo zamítnuto. V románu je dokonce zmíněno přesné číslo kvót, které jsme podle odborné literatury citovali výše a autorka se i zde drží přesných historiografických faktů: „*Pro všechny muže finanční stráže byl stanoven pevný limit, určující, kolik z nich může být ženatých. V kategorii vrchní dohlázele to mohly být podle paragrafu 246 služebního předpisu nanejvýš dvě pětiny z celkového počtu všech právě aktivně sloužících mužů v konkrétní zemi. Když byl počet naplněn, dalším žadatelům nepomohlo vůbec nic. Ani dobré služební hodnocení, ani složení všech předepsaných profesních zkoušek.*“⁵⁸

---

⁵⁴ Tamtéž, s. 160

⁵⁵ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 29. ISBN 978-80-243-6478-0.

⁵⁶ Tamtéž, s. 29

⁵⁷ MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. s. 161. ISBN 978-80-7560-033-2.

⁵⁸ MACKOVÁ, Marie. *Příběh staré šperkownice: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2017. s. 96. ISBN 978-80-243-7453-6.

3.2. Postavení ženy z nízké společenské vrstvy

V obou románech vystupují ženské postavy, které žijí v chudších společenských poměrech. V žádném z případů se ale nejedná o ženy na okraji společnosti nebo o ženy, které by byly na pokraji chudoby. Jedná se o schopné obchodnice či mladé dívky, které před sebou mají vidinu sňatku s tím, že o ně tak bude díky manželovi postaráno.

Sňatek byl jedním ze zásadních momentů v životě ženy, jelikož „*teprve jím nabyla skutečné vážnosti ve společnosti, stala se dospělou, nabyla statusu svého muže...*“⁵⁹ Ke sňatku navíc směřovala i celá její výchova, protože po svatbě bylo hlavní povinností ženy starat se o manžela, domácnost a děti. Dívkou „na vdávání“ je v *Příběhu staré šperkovnice* Blaudína Bauerová, o které jsme se již zmínili. Autorka ale přípravy, rituály spojené se svatbou či samotný obřad v knize nepopisuje a ani samotnou postavou Blaudíny se příliš nezabývá.

Celé 19. století ženy bojovaly za možnost více se vzdělávat, zakládaly kluby či četly odborné publikace. Také se dožadovaly práva volit a podílet se na utváření společnosti. Hlavně mladé dívky si uvědomovaly, že demokratizace české společnosti je podmíněna zrovnoprávněním žen s muži ve všech oblastech života.⁶⁰ O vzdělání dívek a žen nebo jejich politických ambicích se Marie Macková také vůbec nezmiňuje.

V obou knihách vystupuje postava bohaté obchodnice Rosy Bauerové, u které si komisař Plischek pronajímá pokoj. Rosa je počestnou vdovou a díky tomu může vést svůj vlastní podnik. V tehdejší době bylo pro ovdovělé ženy samozřejmé, že po zesnulém manželovi podnik převezmou. „*Zpravidla stály v čele živnosti jen několik let, dokud se opět neprovdaly, neodevzdaly činnost dospělým dětem nebo ji neprodaly.*“⁶¹ Existovaly ale výjimky a podnikání některých žen bylo velice úspěšné a dosahovalo značných rozměrů.⁶² Rosa Bauerová je v příběhu vykreslena jako úspěšná podnikatelka, která jednou svoje vetešnictví a luxusní obchod předá své dceři. Podnikáním nebo chodem obchodu se ale autorka nezabývá.

---

⁵⁹ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. s.7. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁶⁰ Horská, P. *Žena v Praze na přelomu 19. a 20. století*. In: *Žena v dějinách Prahy*. Documenta Pragensia, XIII, Praha: 1996. s. 195-201.

⁶¹ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. s. 374. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁶² Tamtéž, s. 376

Podobnou postavou je i Magda, jedna ze sester v *Příběhu staré šperkovnice*. Vede vlastní hospodářství a je poměrně úspěšná obchodnice. O těchto informacích je v knize pouze zmínka a autorka se k nim dále nevrací a nerozvíjí je.

Žádné další výrazné ženské postavy se v románech nevyskytují, tudíž můžeme konstatovat, že se Marie Macková vykreslení sociálního statutu žen, které pocházejí z venkovského prostředí, nevěnuje a čtenáři tak nenabízí možnost utvořit si obraz o jejich postavení ve společnosti.

3.3. Četnictvo

V obou dílech musí komisař Plisček úzce spolupracovat s četnictvem, jelikož násilné trestné činy, které se v knihách objevují, nespádají do kompetence finanční stráže. V této části práce se zaměříme na historii četnictva, jeho působení a jak je zobrazeno v analyzovaných románech.

3.3.1 Historie četnictva

Vznik četnictva řadíme na počátek 19. století, kdy vznikl ve francouzské Lombardii první pluk, který můžeme označit za četnictvo.⁶³ V habsburské monarchii byly první četnické jednotky po několika neúspěšných pokusech založeny císařským zařízením ze dne 8. června 1849: „*Podnět k založení celorakouského četnictva vzešel z porady A. Bacha se zástupci ministerstev války, financí a spravedlnosti a dalších institucí. Bach návrh tlumočil císaři, který 8. června 1849 svým nařízením (č. 272 ř. z.) povolil zřídit četnictvo v celém rozsahu Rakouského císařství. Organizaci četnictva a základní otázky jeho fungování upravil brzy nato vydaný prozatímní organický zákon o četnictvu (vyhlášen nařízením ministerstva vnitra č. 19/1850 ř. z.).*“⁶⁴ Podle tohoto vyhlášení bylo

---

⁶³ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva*. Praha: Police history, 2011. s. 64. ISBN 978-80-86477-55-8.

⁶⁴ VOJÁČEK, Ladislav. *Československé četnictvo. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*, Praha: Aleš Skřivan, 1997, roč. 8, č. 5-6, s. 123.

četnictvo definováno jako vojenský organizovaný strážní sbor, který měl za úkol udržovat veřejný klid a pořádek.⁶⁵

3.3.2. Působení četnictva

Mezi hlavní povinnosti četníků patřila ochrana veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti země. Dalším úkolem bylo objasnění zločinů a dopadení pachatele.⁶⁶ V *Příběhu vzácné tabatěrky* měli četníci vzít do vazby vraha dohlázele Vaňátka: „*Čtvrtý pašerák byl vrah. Nebo alespoň ten, který zabil člověka. A to už nepatřilo do kompetence finanční stráže, ale četníkům. A delikvent nepůjde před okresní, ale rovnou před krajský soud.*“⁶⁷

Dále se v knize dozvídáme více o působení četnictva z úvahy komisaře Plischka, která jen potvrzuje výše zmíněné informace: „*Jeho problém to sice nebude, prokázat, kdo sedí v cele, budou muset četníci, protože ten člověk zabil, ale byl tím zhnusený.*“⁶⁸

S četníky se setkáváme i při vyšetřování vraždy Bety Krausové: „*Bety nezemřela přirozenou smrtí a také si nevzala život sama, takže je přirozené, že se to státní úřady snaží objasnit. Jenom mi dost dobře není jasné, proč to vyšetřuje finanční stráž, když je to úkol pro četníky. Nebo se snad mýlím, pane komisáři?*“⁶⁹

Z výše uvedených ukávek je jasné, že mezi hlavní povinnosti četníků patřilo vyšetřování násilných trestných činů a autorka se tedy shoduje s odbornou literaturou. Detailnější informace o působení četníků v habsburské monarchii ale čtenáři neposkytuje. V *Příběhu staré šperkovnice* se četníci vyskytují pouze okrajově a autorka čtenáře informuje, že i zde finanční stráž spolupracuje s četnictvem na objasnění vraždy, a to vraždy zednického pomocníka.

---

⁶⁵ MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva*. Praha: Police history, 2011. s. 64. ISBN 978-80-86477-55-8.

⁶⁶ Tamtéž, s. 64

⁶⁷ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 20. ISBN 978-80-243-6478-0.

⁶⁸ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 23. ISBN 978-80-243-6478-0.

⁶⁹ Tamtéž, s. 116

3.4. Bitva u Solferina

Autorka v Příběhu vzácné tabatěrky zmiňuje bitvu u Solferina, která je historicky skutečně doložena. V próze jsou uvedeny přesné historiografické údaje: „*Tak se zdálo, že největší akci, ke které došlo v poslední době v rakouské armádě, byly vzpomínkové oslavy ve Štýrském Hradci, kde si bývalý pluk Kinský, dnes Hartung, připomínal své hrdinství a své padlé v bitvě u Solferina. Právě před pěti lety ztratil 22 důstojníků, 700 vojáků (...) Plischek v té době už nebyl v armádě, ale věděl, že Solferina a San Marina to byl masakr pro obě, vlastně všechny tři zúčastněné strany, protože tu kromě rakouských a piemontských pluků byly i ty francouzské.*“⁷⁰

Bitva u Solferina se udála 22.června 1859 a jednalo se o největší bitvu během druhé italské války za nezávislost. Francouzsko – sardinská vojska porazila rakouskou armádu a toto vítězství znamenalo sjednocení Itálie pod vládu Viktora Emanuela II.⁷¹

Ke střetu vojsk došlo v okolí italské města Solferino a bitva si vyžádala přes 5 000 obětí. Po bitvě ošetřoval zraněné vojáky Švýcar Jean Henri Dunant, který pak přišel s návrhem založit organizaci, která by pomáhala zraněným vojákům. Na základě této myšlenky byl pak založen Mezinárodní výbor Červeného kříže, což byl předchůdce hnutí Červeného kříže, jak ho známe dnes.⁷²

---

⁷⁰ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 32. ISBN 978-80-243-6478-0.

⁷¹ ČORNEJ, Petr; BĚLINA, Pavel. *Slavné bitvy naší historie*. 1. vyd. Praha: Marsyas, 1993. 272 s. ISBN 80-901606-1-1.

⁷² CHRIST, Felix. *Henry Dunant: život a vira zakladatele Červeného kříže*. Tišnov: Sursum, 2010. ISBN 978-80-7323-201-6.

4 Román Viléma Křížka

V této části práce se budeme soustředit na dílo Viléma Křížka a jeho literárního debutu *Smrt má vůni inkoustu* (2017). Budeme zkoumat zejména postavení ženy ve společnosti, život v metropoli a také pohled na homosexualitu počátkem 20. století. Nejprve si ale představíme autora a stručně nastíníme děj románu.

Vilém Křížek

Podle dostupných informací se Vilém Křížek narodil v roce 1971 a momentálně žije v Kolíně. Zajímá se o dějiny, především o období konce Rakouska-Uherska a československé první republiky. Román má být inspirován přítelem jeho dědy Adama Křížka. Objevují se ale spekulace, že Vilém Křížek je pouhý pseudonym.⁷³

Smrt má vůni inkoustu

Tato historická detektivka byla vydána v roce 2017 v nakladatelství Mystery Press. Děj detektivky se odehrává v Praze a ve Vídni na počátku 20. století, konkrétně v roce 1912⁷⁴. V tomto období již dochází k ostrým střetům mezi Čechy a Němci a na Balkáně vrcholí konflikt, který předznamenával první světovou válku.

Hlavním hrdinou je soukromý detektiv Eliáš Sattler, který se ujímá případu Alberta Richtera, kterému chodí výhružné dopisy. Vyšetřování si objednala Richterova manželka Adela Marie Richterová, která dopisy našla v manželově pracovním stole. Detektiv se tedy vydává na stopu a díky jeho velice citlivému čichu je schopen odhalit stopy, které by běžnému člověku unikly.⁷⁵

Vyšetřování ho zavede až do Vídně, kde společně se svým kolegou Adamem Křížkem odhalí, že Albert Richter je homosexuál a do Vídně pravidelně dojížděl za svým milencem Florianem Schäfferem. Do Vídně však dorazí příliš pozdě – někdo zavraždil Schäffera a o pár dní později i Alberta Richtera, jehož vraždu vykoná tak, aby vypadala jako sebevražda.

---

⁷³ Vilém Křížek [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://www.mysterypress.cz/autor/krizek-vilem/>

⁷⁴ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 84. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁷⁵ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. ISBN 978-80-7588-020-8.

V úplném závěru knihy se autor v doslovu s názvem *Historické perličky* přiznává, že celý příběh je značně beletrizovaný a že si „vypůjčil prvky z různých dobových událostí.“⁷⁶ Například poznamenává, že ačkoliv je rodina Richterů vymyšlená, nechal se inspirovat jejich jmenovcem – Alexanderem Richterem, který byl na počátku 20. století významným politikem⁷⁷ a průmyslníkem.⁷⁸

Dále se přiznává, že do knihy ukryl známého spisovatele, který seděl v kavárně *Arco*, při jedné ze schůzek detektiva a Adely Richterové. V samotném ději je osobnost popsána jako „hubený tmavovlasý mladík sedící osamoceně u vedlejšího stolu“⁷⁹ a „mladík s úzkou tváří a tmavýma očima u stolu vedle sebou zničehonic trhl, chvíli setrval ve strnulé zamyšlené póze a pak začal něco horečně škrábat na papír před sebou.“⁸⁰ V doslovu pak autor zmiňuje, že se nejednalo o nikoho jiného než o Franze Kafku. V samotném ději románu ale jmenován není.⁸¹

Následně Vilém Křížek v doslovu upozorňuje, že motiv lásky mezi dvěma muži je inspirován Jiřím Karáskem ze Lvovic, který se ve své dekadentní trilogii *Románů tři mágů* (*Román Manfreda Mcmillena* (1907), *Scarabeus* (1908) a *Ganymedes* (1925)) věnuje mimo jiné i tomuto tématu. Autor dodává, že Karásek také v roce 1895 publikoval esej v časopisu *Moderní Revue* na obranu Oscara Wildea a jeho soudního procesu, kdy byl odsouzen na dva roky do vězení pro delikt proti mravopověstnosti.⁸²

4.1. Postavení ženy z vyšší společenské vrstvy

V této části práce se budeme zabývat ženami ve městech, které měly vyšší společenské postavení, jelikož se Vilém Křížek v románu o ženách, které se narodily do nižší společenské vrstvy, vůbec nezmiňuje. Ženy to na přelomu 19. a 20. století stále

---

⁷⁶ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 277. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁷⁷ *Almanach sněmu království Českého 1895–1901* [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://archive.org/stream/almanachsnmukr100navrgoog#page/n8/mode/1up>

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 214. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 277. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁸² Tamtéž, s. 278

neměly, co se týče postavení, vzdělání a profesního života jednoduché a tento fakt je v románu ukázán na postavě Adely Richterové. Rodina a manželství nabývaly v důsledku ekonomických a politických změn nové podoby, ale v českých zemích probíhal tento proces se zpožděním. Domácnost byla stále doménou ženy, ale vedl ji muž jakožto živitel a hlava rodiny. Vdaná žena byla až na některé výjimky vyloučena z profesního života a světa politiky, jelikož uvnitř rodiny byla podřízena manželovi.⁸³ Sama Adela Richterová, která je v knize popsána jako inteligentní žena, si nad touto skutečností posteskuje: „*Kdyby tak měla práci... Byla úspěchům svého otce i manželovi vděčná za komfort, ve kterém mohla žít, ale občas toužila stát na vlastních nohou, věnovat svůj čas smysluplné práci a ne ho ubíjet věčnými kratochvílemi nebo občasnou dobročinností.*“⁸⁴

Postava Adely Richterové ale stála na společenském žebříčku poměrně vysoko – jako česká žena pocházející z dobré rodiny českého továrníka provdaná za německého průmyslníka se nemusela obávat nedostatku financí a dostalo se jí i řádného vzdělání, které bylo pro dceru továrníka v této době typické: „*Jako správná dcerka pana továrníka měla kromě docházky do městské školy i vychovatelky a domácí učitele.*“⁸⁵

Adela Richterová je však v tomto ohledu poměrně cílevědomá a stěžuje si, že „*O dívčím gymnáziu mohla jen snít, a ač doma získala velice obsáhlé jazykové a umělecké vzdělání, cítila se velmi nedostatečně erudovaná v disciplínách považovaných za vhodné pouze pro chlapce.*“⁸⁶ V této době ve společnosti stále panoval většinový názor, že gymnaziální vzdělání je pro ženu zbytečné, jelikož bylo chápáno jako příprava na univerzitu.⁸⁷

Na našem území vzniklo první soukromé dívčí gymnázium Minerva sice již v roce 1890 na základě iniciativy Elišky Krásnohorské a stalo se tak nejstarším dívčím gymnáziem na území Rakouska - Uherska, ale toto gymnázium nesmělo jako soukromý ústav vydávat maturitní vysvědčení s potřebnou klauzulí, která by dívkám umožňovala

---

⁸³ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁸⁴ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 30. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁸⁵ Tamtéž, s. 30

⁸⁶ Tamtéž, s. 30

⁸⁷ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. s. 435. ISBN 978-80-7106-988-1.

pokračovat ve studiu na univerzitě - Minerva získala právo vlastnit maturity až v roce 1908⁸⁸.

Adela Richterová projevovala snahu vzdělávat se i jinými způsoby – četla odborné knihy, ale bohužel neměla nikoho, s kým by o nich mohla diskutovat, jelikož pro ženu jejího postavení to nebylo vhodné: „*Vyhledávala alespoň knihy, ale neměla s kým o takových záležitostech mluvit – kdyby se o to byla pokusila, dočkala by se od rodiny jen napomenutí a od manžela překvapeného pohledu a konejšivé věty, že tím se přece ona nemusí vůbec trápit. Však to zažila...*“⁸⁹ Také se setkala s nesouhlasem otce, když měla v úmyslu začít navštěvovat *Americký klub dam*. Odbyl ji se slovy, že by se měla raději pohybovat v kruzích svého manžela.⁹⁰

Americký klub dam byl založen v roce 1865 z iniciativy Vojtěcha Náprstka, který se po svém návratu z Ameriky snažil českým ženám předat myšlenku, že: „*povinností ženy je sebevzdělání a vzdělávání druhých.*“⁹¹ Toto krédo předával pomocí přednášek, na které měly vstup pouze ženy a které byly zaměřeny na různé obory – například na medicínu, filozofii, náboženství či literaturu, ale také se věnoval péči o děti a mládež nebo se snažil podpořit technický pokrok v domácnosti. Členkami klubu byly pouze české ženy z významných českých rodin politiků, spisovatelů a intelektuálů.⁹² Pro Adelu Richterovou tedy nebylo společensky vhodné, aby navštěvovala tento klub, jelikož její manžel byl Němec a její otec jí doporučil, že by nebylo vhodné odvracet se k „*k národnostně vyhraněné české vzdělané společnosti, která si ke všemu říká americký klub.*“⁹³

Společenské postavení nedovolovalo Adele Richterové najít si zaměstnání, jelikož by to bylo pro její okolí nepatřičné: „*Jako pro ženu z vyšší vrstvy pro ni nebylo vhodných povolání. Mohla by se snížit k tomu, aby dělala domácí učitelku, ošetřovatelku, drážní či poštovní úřednici nebo počtářku a písářku, ale tím by pověst jejího manžela i rodičů značně utrpěla.*“⁹⁴ Jak jsme již zmínili výše, žena v manželství byla zcela podřízena

---

⁸⁸ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. s .436. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁸⁹ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 31. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. s .334. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁹² Tamtéž, s. 334

⁹³ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 31. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁹⁴ Tamtéž, s. 31

manželovi a pokud ji k tomu nedonutili finanční problémy, do práce chodit nemusela, ba naopak ve vyšších kruzích to bylo společensky nežádoucí.⁹⁵

Vilém Křížek se v knize dotýká také otázky volebního práva pro ženy. S možností dosáhnout stejného vzdělání jako muži bylo logické, že se ženy začaly zajímat o politiku, chtěly se se svými hlasy podílet na formování společnosti a dožadovaly se stejných občanských práv. Díky aktivitě, kterou vyvíjely různé ženské spolky jako například *Ženský klub český*, který byl založen roku 1903 nebo *Výbor pro volební právo žen*, který vznikl v roce 1905 a vedla jej Františka Plamínková, se stalo téma volebního práva častým předmětem diskuzí.⁹⁶

Obraz takové debaty je v románu vykreslen během jednoho rodinného rozhovoru, kdy se bratr Alberta Richtera Gustav proti takovému návrhu zákona ohradil a nesouhlasil s ním.⁹⁷ Jeho snoubenka Marie Luisa, která byla také vzdělanou ženou z vyšších společenských kruhů, s ním ale stejný názor nesdílela a oponovala těmito argumenty: „*Ženy mohou vystudovat stejně jako muži, mít stejná povolání, číst stejné knihy a denní tisk... O politice můžeme mít naprosto stejný přehled a udělat si na ni vlastní, skutečnými podložené názory (...). Proč bychom tedy neměly mít stejné volební právo?*“⁹⁸ Přestože byl boj žen za stejná občanská práva přerušen první světovou válkou, schválení volebního práva se dočkaly zanedlouho po jejím skončení – ženám bylo volební právo schváleno československou ústavou v roce 1920.⁹⁹

4.2. Homosexualita

Sám Vilém Křížek v kapitole *Historické perličky*, čtenáře utvrzuje v tom, že homosexualita byla v tehdejší době skutečně právně postižitelná, což se ale týkalo jen mužů. V dnešní tolerantní společnosti by se některým čtenářům mohla zdát tato informace vymyšlená, proto Křížek podává čtenáři více údajů o problematice

---

⁹⁵ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd.1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. ISBN 978-80-7106-988-1.

⁹⁶ KOŘALKA, Jiří: „*Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912*“. In: PEŠEK; LEDVINKA: *Žena v dějinách Prahy*. Praha: Scriptorium 1996, s. 308

⁹⁷ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 72. ISBN 978-80-7588-020-8.

⁹⁸ Tamtéž, s. 73

⁹⁹ KRÁLÍKOVÁ, Alena; SOKAČOVÁ, Linda. *Nekonečný boj za rovnoprávnost [online]. feminismus.cz, 2003-11-14 [cit. 2019-24-03].*

homosexuálů na počátku 20. století. „*Sodomie byla protizákonná a hrozily za ni přísné tresty (nehledě na společenské opovržení). Tolerance záležela do značné míry na tom, v jakém prostředí a společenských vrstvách se člověk pohyboval, ale kdyby homosexualita Alberta Richtera vyšla najevo, nelze pochybovat o tom, že ač by se možná vyhnul soudnímu řízení, společensky by byl vyřizený člověk, což by se promítlo i do situace firmy.*“¹⁰⁰

Stejně údaje můžeme najít i v odborné literatuře, Pavlína Jarošová ve své knize *Homosexualita v názorech současné společnosti* (2000) tvrdí, že „*Představa sexuálního styku dvou zamilovaných mužů se považovala za démonickou, ba za nejobludnější ze všech tabuizovaných témat, i když se o samotném styku nikdy nemluvalo.*“¹⁰¹

Postoj tehdejší společnosti je zobrazen i v samotném příběhu. Jednou takovou situací je scéna, kdy detektiv Sattler objeví spolu s Křížkem Albertovo tělo. Albert Richter napsal manželce dopis na rozloučenou, ve kterém se jí přiznává ke své lásce k mužům. Detektiv se rozhodne list doručit Adele Richterové osobně a kompromitující dopis ukryje dříve než na místo činu dorazí policie: „*Bud' jim bude hrozit vláčení bahnem veřejného skandálu, nebo zůstanou motivy sebevraždy úspěšného obchodníka nejasné. Každý jim bude vyjadřovat účast, za jejich zády se povedou klevety o záhadné smrti, ale na jejich pověsti ulpí stín tragédie a nikoli nesmazatelná hanba.*“¹⁰²

V knize je pasáž i o neexistujícím intimním životě mezi manželi. Každý má svoji ložnici, spí odděleně a novomanželskou noc nikdy „nenaplnili“. Albert se Adele vymluvil na starosti v práci, kvůli kterým by neměl dostatek času na děti: „*Její ložnici zatím až na svatební noc nenavštívil. Tehdy za ní přišel, vypadal ponořený v pochybnostech, posadil se na okraj postele a řekl jí, že otcův podnik ho teď potřebuje (...). Překvapilo ji to, ale příliš ji to nevadilo – jen si nebyla jistá, zda to tak i při jeho vytížení má být a zda ona před svatbou neudělala něco špatně. Ale koho se na takovou věc slušně zeptat? A tak věřila, že je vše v pořádku, a pokračovala v jejich poklidném, poněkud rezervovaném soužití.*“¹⁰³ V této pasáži si můžeme všimnout, že společenským tabu, o kterém se

---

¹⁰⁰ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 279. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹⁰¹ JANOŠOVÁ, P. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. s. 169. ISBN 80-7184-954-5.

¹⁰² KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 153. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹⁰³ Tamtéž, s. 32-33

nemluvalo, byl i manželský sex. S mladými dívkami o těchto záležitostech nikdo nemluvil. Navíc až do počátku 20. století panovala „představa o tom, že novomanžel má být vybaven jistými erotickými zkušenostmi, zatímco novomanželka nikoliv.“¹⁰⁴ Adela Richterova tedy nemohla mít tušení, že je její manžel homosexuál.

4.3. Život v metropoli

„V průběhu 19. století si měšťanstvo, buržoazie vytvořilo svůj vlastní životní styl, který se lišil jak od života aristokracie, tak od dělnictva a venkovského obyvatelstva. Spočíval v pevném rodinném zázemí, cílevědomé práci a akumulaci majetku.“¹⁰⁵ Takto popisuje život rodin Marcela Efmertová ve své odborné publikaci *České země v letech 1848- 1918* (1998). Přesně takto je vyobrazena rodina Richterových – mají majetek, tvrdě pracují ve svém podniku a rodina je pro ně na prvním místě.

Autor v knize poukazuje hlavně na rozmanitý kulturní život, který Praha na přelomu 19. a 20. století poskytovala. V příběhu se hlavní hrdinové několikrát objeví v kavárně *Arco*, která v té době skutečně fungovala. Podnik sídlil v Hyberské ulici naproti Masarykovu náměstí. V *Smrt má vůni inkoustu* je kavárna popsána takto: „Po lehkém obědě Sattler opět překonal řeku a odpoledne zahájil v kavárně. Arco patřilo mezi jeho nejoblíbenější podniky. Zamlouval se mu Kotěřův návrh interiéru, Josef Suchánek obvykle nedělal špatnou kávu – byť Sattlera v tomto ohledu málokdy zcela uspokojila jiná káva než připravená doma – a kavárna byla převážně, ale ne jenom německá, a případný hovor v češtině tu rozhodně nikoho nepřekvapil.“¹⁰⁶ Zmíněné osoby jsou postavami historickými. Interiér kavárny skutečně navrhl architekt Jan Kotěra a celý vnitřek kavárny připomínal čítárnu. Zmíněný Josef Suchánek byl majitel a kavárník tohoto podniku.¹⁰⁷

---

¹⁰⁴ LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK a Marie MACKOVÁ. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. s. 162. ISBN 9788024616834.

¹⁰⁵ EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Nakl. Libri, 1998. s. 282. ISBN 8085983478.

¹⁰⁶ KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 55. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹⁰⁷ BENDOVÁ, Eva. *Pražské kavárny a jejich svět*. V Praze: Paseka, 2008. s. 24. ISBN 978-80-7185-887-4.

V díle je také zmíněna česká premiéra opery *Ariadna z Naxu* od Richarda Strausse, která se skutečně odehrála v listopadu 1912 v Novém německém divadle.¹⁰⁸ „Před Novým německým divadlem bylo rušno...“¹⁰⁹ Autor poznamenává i literární předlohu této opery, kterou je Moliérova hra *Měšťák šlechticem*. „Samotné opeře předcházela inscenace Moliérovoy hry *Měšťák šlechticem*. Ačkoliv právě teď Sattler nemohl s případem ani svým výzkumem nic dělat, nedokázal se na dění na jevišti plně soustředit, nehledě na to, že francouzské komedie nikdy příliš nemiloval.“¹¹⁰

V příběhu se také objevuje mnoho názvů dobového tisku. Jedním z nich je například *Moderní revue*,¹¹¹ jejíž první číslo vyšlo v roce 1894. Jejími vůdčími osobnostmi byl Jiří Karásek ze Lvovic a Arnošt Procházka, který *Moderní revue* založil.¹¹² Dále jsou v knize zmíněny české noviny *Národní listy*,¹¹³ které vycházely mezi lety 1861 – 1941. Objevuje se zde i německy psaný deník *Bohemia*,¹¹⁴ který se později stal politickým listem¹¹⁵ nebo *Prager Tagblatt*.¹¹⁶

---

¹⁰⁸ "Ariane à Naxos" de Strauss au Festival d'Aix-en-Provence. *Arte.tv* [online]. [cit. 2019-03-30].

Dostupné z: <https://www.arte.tv/fr/videos/083697-000-A/ariane-a-naxos-de-strauss-au-festival-d-aix-en-provence/>

¹⁰⁹ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 38. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 41

¹¹¹ Tamtéž, s. 100

¹¹² PYNSENT, Robert B., POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výběr z úvah o české literatuře*. Praha: Karolinum, 2008. s. 331. ISBN 978-80-246-1363-5.

¹¹³ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 163. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 213

¹¹⁵ BOROVIČKA, Michael; KAŠE, Jiří; KUČERA, Jan P., a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, XII. a, 1860–1890*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012. 801 s. ISBN 978-80-7432-181-8. S. 568.

¹¹⁶ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 143. ISBN 978-80-7588-020-8.

5 Komparace románů Marie Mackové a Viléma Křížka

V této kapitole se zaměříme na komparaci analyzovaných románů. Nejprve se zaměříme na naratologickou analýzu děl a to konkrétně na kategorie kompozice, vypravěče a postav. Poté budeme oba autory porovnávat z hlediska využití historiografických informací.

K naratologické analýze budeme používat publikaci od Daniely Hodrové *Na okraji chaosu* (2001), dále *Naratologii* (2013) od Tomáše Kubíčka a *Poetiku vyprávění* (2001) od Schlomit Rimmon-Keanové.

5.1. Kompozice

Daniela Hodrová ve své odborné publikaci *Na okraji chaosu* (2001) popisuje kompozici jako strukturu: „*Umění kompozice je uměním strukturování, které se uplatňuje ve všech rovinách díla.*“¹¹⁷ Dále kompozici rozděluje na kompozici vnitřní a vnější. Vnitřní kompozice se nachází v samotném textu, jelikož se jedná o způsob spojování slov, témat, významů, motivů apod. Tento druh kompozice můžeme také nazvat vertikálním členěním textu.

Pojem vnější kompozice je totožný s pojmem horizontální členění textu a rozděluje díla na textové úseky jako prolog, epilog, kapitoly, ale i věty a odstavce. Kompozice všechny tyto části spojuje a vytváří tak výsledný celek.¹¹⁸ Při porovnávání všech děl si všimneme obou těchto členění.

Román *Příběh vzácné tabatěrky* je rozdělen do dvanácti kapitol, které jsou očíslované římskými číslovkami a které slouží jako předěl mezi jednotlivými událostmi v ději. Prolog ani dedikace se v knize nevyskytují, pouze je v úvodu knihy krátká poznámka od autorky, kde čtenáře informuje o smyšlenosti příběhu a upozorňuje ho na

---

¹¹⁷ HODROVÁ, Daniela. --*na okraji chaosu*--: *poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001.s.172 ISBN 80-7215-140-1.

¹¹⁸ HODROVÁ, Daniela. --*na okraji chaosu*--: *poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001.s.172-175 ISBN 80-7215-140-1.

historická fakta, která se v díle vyskytují. Kniha je zakončena epilogem, kde autorka uzavírá vyprávěný příběh. Obsah se v knize nevyskytuje, což může být pro některé čtenáře nepřehledné.

Stejnou vnější kompozici autorka dodržela i u druhé knihy *Příběh staré šperkovnice*, která je rozdělena na dvacet jedna kapitol, které jsou opět označené pouze římskými číslovkami. Prolog, dedikace a obsah stejně jako v *Příběhu vzácné tabatěrky* chybí.

Dílo *Smrt má vůni inkoustu* je rozčleněné do dvaceti kapitol, které jsou na celkový rozsah románu poměrně krátké. Každá kapitola nese vlastní název a čtenáři napovídá, co se v dané kapitole bude odehrávat. Příběh je uveden stručným prologem, který má čtenáře uvést do děje. Závěr knihy je stejně jako *Příběh vzácné tabatěrky* a *Příběh staré šperkovnice* uzavřen epilogem. Dále je v knize část s názvem *Historické perličky*, kde Vilém Křížek vysvětluje, jakými historickými událostmi se inspiroval a jak vypadal společenský život v Praze na počátku 20. století. Po této části následuje poděkování a obsah.

Z výše uvedených informací je patrné, že jedním ze společných prvků vnější kompozice u všech zkoumaných děl je epilog neboli doslov. Epilog společně s prologem mají zřetelnou funkci a to „*uvádět do díla a uzavírat dílo*“.¹¹⁹ V doslovu autor shrnuje odvyprávěný příběh nebo jej uzavírá informacemi či událostmi, které nebyly v samotném příběhu zmíněny a udály se později. Funkce epilogu je tak čistě narativní.¹²⁰

Při porovnání epilogů ze všech knih si všimneme rozdílu. Ve *Smrt má vůni inkoustu* se hlavní postava detektiva Sattlera loučí s Adelou Richterovou a může se zdát, že se tak autor loučí se čtenářem a celý případ je tedy definitivně uzavřen. Naopak v epilogích *Příběhu vzácné tabatěrky* a v *Příběhu staré šperkovnice* se hlavní postava komisaře Plischka vůbec nevyskytuje. V obou případech se jedná o uzavření osudů a dějových linek vedlejších postav, kterým vyšetřování finanční strážce navždy změnilo život.

---

¹¹⁹ HODROVÁ, Daniela. --*na okraji chaosu--*: poetika literárního díla 20. století. Praha: Torst, 2001. s. 280. ISBN 80-7215-140-1.

¹²⁰ Tamtéž.

Druhým a zároveň posledním společným prvkem horizontálního členění textu jsou části, ve kterých oba autoři zdůrazňují, že příběhy jsou vymyšlené a jaké historické události je inspirovaly. I zde se ale vyskytují rozdíly, a to konkrétně v poloze textů v knihách a v jejich délce. Zatímco v dílech Marie Mackové jsou texty umístěny na začátku a rozsahem jsou na půl strany, Vilém Křížek věnuje této pasáži celou kapitolu na několik stran a nachází se na úplném konci knihy.

Také v oblasti vertikálního členění textu se autoři liší i shodují. Děj *Příběhu vzácné tabatěrky* tvoří dvě dějové linie – jednu dějovou linii tvoří samotné vyšetřování vraždy v čele s komisařem Plischkem a druhá linie je zaměřena na život zavražděné oběti a její rodiny. *Příběh staré šperkovnice* je rozdělen na tři dějové linie, a to konkrétně na osudy sester Magdy a Marie, život v klášteře a opět vyšetřování případu. V obou příbězích je děj zahájen trestným činem, který se pak postavy snaží vyřešit. Všechny dějové linie na sebe navazují, vzájemně se doplňují a spád příběhu je tak zpomalen do rozzuzlení, kdy autorka téměř naráz před čtenářem odhalí všechny důkazy a souvislosti, které vedly k dopadení zločince.

V díle *Smrt má vůni inkoustu* se také nachází tři dějové linie – jednou z nich je život Eliáše Sattlera, druhá se týká života rodiny Richterových a třetí je zaměřena na samotné vyšetřování. I v tomto případě na sebe dějové linie lineárně navazují a postupují kupředu. Tento příběh ale trestným činem zahájen není, naopak obě vraždy se odehrají téměř až v závěru knihy, kdy celý děj nečekaně vygraduje.

Kompoziční strategie obou autorů je tedy společná, jelikož se ve všech případech jedná o lineární kompozici s paralelními znaky. Ve všech dílech je využito několika dějových linií, které se vzájemně doplňují o důležité detaily a souvislosti a děje v závěru knih vygradují objasněním případů.

5.2. Vypravěč

Vypravěč je podle odborné publikace *Naratologie* (2013) charakterizován jako mluvčí narativní výpovědi, jehož prostřednictvím jsou sdělovány narativní informace.¹²¹ O vypravěči ale nemůžeme říci, že narativ tvoří, jelikož text komponuje autor a vypravěč je tak jen součástí narativního textu a jeho existence vzniká až při jeho čtení. V některých případech může mít vypravěč podobné vlastnosti nebo stejné jméno jako autor díla, ale „*nikdy neplatí, že vypravěč = autor.*“¹²²

Všechny analyzované romány jsou psány v er-formě, tedy ve třetí osobě jednotného čísla. Takového vypravěče můžeme označit za *heterodiegetického*, jelikož se příběhu neúčastní, což mu umožňuje popsat motivaci, úmysly a psychické prožitky jednotlivých postav. Zároveň může předvídat situace, které by mohly v důsledku přítomného chování postav vzniknout. Tyto aspekty jsou považovány za tzv. vypravěčskou *vševědoucnost*.¹²³ Pokud ale heterodiegetický vypravěč tyto informace čtenáři nesděljuje a poznamenává pouze pozorovatelné události, bývá označován za *objektivního vypravěče*.¹²⁴

Z následujících ukázek, můžeme bez pochyby konstatovat, že oba autoři ve svých dílech využívají vševědouceho vypravěče, jelikož popisují zcela subjektivní vjemy postav. Vypravěč v románu *Smrt má vůni inkoustu* nejčastěji popisuje pocity a úvahy detektiva Sattlera: „*Sattler ji vypil místo ní – nemělo cenu ji jen tak nechávat vychladnout – a objednal si pro sebe další černou, i když tušil, že by toho později mohl litovat. Stačil mu jediný šálek po obědě, aby večer nemohl usnout. A mohl by toho litovat už nyní, napadlo ho, když mu třetí kávu přinesli. Nejenže bylo v chuti i vůni již u předchozích patrné, že zrna byla přepražená, ale tuto udělali ještě ke všemu příliš silnou. Stačilo, aby stála na stole, a její vůně ho nepříjemně dráždila. Nedivěřívě přiblížil šálek ke rtům. Špatná ve vůni nebo ne, na chuť – přesněji řečeno na to, jak moc bude bídná – byl*

---

¹²¹ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013.s.124 ISBN 978-80-7272-592-2.

¹²² KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013.s.124 ISBN 978-80-7272-592-2.

¹²³ Tamtéž, s. 128

¹²⁴ Tamtéž.

přínejmenším zvědavý. Odpověď zněla velmi bídná. Pomyslel na to, jak často ho jeho zvědavost zahání do nezáviděníhodných situací.“¹²⁵

V *Příběhu vzácné tabatěrky* a v *Příběhu staré šperkovičky* se nejvíce setkáváme s popisem myšlenek komisaře Plischka: „*Zdalo se, že v domě vetešnice Bauerové všechno spalo. Plischek si pomyslel, že o horkém kafi si tentokrát může nechat jenom zdát, i když by mu přišlo k chuti. Na postel se natáhl poloodstrojený, zavřel oči a přemýšlel, co řekne Vaňátkově matce a jeho snoubence. Kdy usnul a jak dlouho spal, nevěděl.*“¹²⁶ Nejsou opomíjeny ale ani ostatní postavy: „*Otec Valerián se zhluboka nadechl a zrychlil krok. Báł se to sám sobě přiznat, ale bylo mu v tom volném prostoru, prohřátém podzimním sluncem a hořce vonícím po dozrávajících šípčích a odkvétajícím dřevnatém dobromyslovém houští, moc příjemně.*“¹²⁷

Romány se liší v prezentaci myšlení postav, která se rozděluje na tři základní způsoby. Prvním z nich je *vnitřní monolog*, který nese rysy přímé řeči, ale obvykle nebývá označen uvozovkami.¹²⁸ Tento typ zobrazení se sporadicky vyskytuje pouze v knize *Smrt má vůni inkoustu*, vnitřní monolog je zde vyznačen kurzívou bez uvozovek a jedná se pouze o krátké věty či poznámky: „*Někdo mě chce mrtvou, pomyslela si dutě, a je právě v téhle místnosti, jiná možnost neexistuje.*“¹²⁹

Druhým typem zobrazení je *vyprávěný monolog* ve formě polopřímé řeči a je psán v er-formě.¹³⁰ Tato prezentace myšlení se ale nevyskytuje v žádném z analyzovaných děl, i když kombinace narativních promluv bývají často kombinovány.¹³¹ Posledním způsobem je *psychovyprávění*, kdy je „*hlas vypravěče mnohem jednoznačněji oddělen od jazykové reprezentace myšlení postavy, než je tomu u vyprávěného monologu.*“¹³² Výpovědi bývají uvozeny tzv. slovesy myšlení a vnímání. Tento typ se objevuje ve všech

---

¹²⁵ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 124. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹²⁶ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. ISBN 978-80-243-6478-0.

¹²⁷ MACKOVÁ, Marie. *Příběh staré šperkovičky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2017. s. 270. ISBN 978-80-243-7453-6

¹²⁸ ¹²⁸ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013. s. 142. ISBN 978-80-7272-592-2.

¹²⁹ KRÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. s. 204. ISBN 978-80-7588-020-8.

¹³⁰ ¹³⁰ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013. s. 143. ISBN 978-80-7272-592-2.

¹³¹ Tamtéž, s. 144

¹³² Tamtéž, s. 143

dílech a v románech Marie Mackové se zároveň jedná o jediný způsob prezentace. „*V prvním okamžiku si sice v duchu pomyslel něco o zvědavých babách (...). Téměř ve stejné chvíli mu ale došlo, že (...)*“¹³³

5.3 Postavy

Literární postavy jsou další důležitou kategorií teorie literatury. Ty jsou podle Daniely Hodrové „*nositelem děje, určité myšlenky, ideologie, jako funkce textu představuje v literárním díle prvek či složku budovanou prostřednictvím vypravěče, či bez jeho prostřednictvím v sérii výstupů a promluv, zmínek o ní, (...) o postavě můžeme mluvit jako o určitém typu subjektu (dalšími subjekty jsou například autor a čtenář), který je v díle textovou analogií člověka, skutečného nebo smyšleného (...), je nositelem určitých vlastností, stavů a činností a především však individuálního vědomí (a to i v těch případech, kdy nám není v textu zjeveno, nebo kdy je potlačeno)*.“¹³⁴

E. M. Foster literární postavy v odborné publikaci *Poetika vyprávění* (2001) rozlišuje na *ploché* a *plastické*. Plastické postavy se v příběhu rozvíjejí, jsou detailně popsány, mají velké charakteristických množství rysů a jejich jednání se tak může jevit jako nepředvídatelné.¹³⁵ Ploché postavy jsou naopak takové, které mohou být popsány jednou větou, jelikož „*jsou vystavěny okolo jediné myšlenky či vlastnosti*“¹³⁶ a v průběhu děje se nijak nerozvíjejí. Jejich funkce je pouze dokreslit atmosféru příběhu. V díle *Smrt má vůni inkoustu* je takovou postavou například služebná pracující pro detektiva Sattlera, která děj neovlivňuje a čtenáři pomáhá představit si prostředí detektivovy kanceláře. V prózách od Marie Mackové se pak jedná kupříkladu o postavu slečny Mizi nebo o snoubenku dohlázele Vaňátka.

---

¹³³ MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. s. 131. ISBN 978-80-243-6478-0.

¹³⁴ HODROVÁ, Daniela a kol. Postava – definice : Postava – hypotéza In: *...na okraji chaosu..., poetika literárního díla 20. století*, 1. vyd., Praha: Torst, 2001, s. 544. ISBN 80-7215-140-1.

¹³⁵ CHATMAN, Seymour. Typy postav. In: *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host s. r. o., 2008, s. 138. ISBN 978-80-7294-260-2.

¹³⁶ RIMMON – KENANOVÁ, Shlomith. Klasifikace postav. In: S. R. K. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001. s. 48. ISBN 80-7294-004-X.

5.4. Historiografické informace

Po analýze všech děl z hlediska využití motivů konkrétních dobových sociálních jevů, je jasné, že každý z autorů volí ve svých prózách rozdílná témata. Marie Macková se spíše soustředí na činnost dobových státních orgánů finanční stráže působících v pohraničí a četnictvo, zatímco Vilém Křížek se o fungování státních institucí nezmiňuje.

Naopak popisuje dobovou problematiku postavení žen ve společnosti, jejich vzdělání a práva, což se zase neobjevuje v knihách *Příběh vzácné tabatěrky* a *Příběh staré šperkownice*. *Smrt má vůni inkoustu* se dotýká dobového společenského tabu v podobě homosexuality a některé čtenáře tak může šokovat. Zároveň čtenáři přibližuje pohled na manželskou intimitu. Příběhy s komisařem Plischkem jsou v porovnání s příběhem detektiva Sattlera mnohem více konzervativní, jelikož se v nich autorka žádných, na svou dobu společensky skandálních, témat nedotýká.

Charakteristika finanční stráže v prózách Mackové je v porovnání se sekundární literaturou totožná. Autorka se neliší jedinou informací od dobových údajů včetně zákonů či kvót a fungování stráže je popsáno srozumitelně, což čtenáři pomůže pochopit činnost systému, který fungoval v habsburské monarchii.

Autorka ale opomíjí ostatní sociální jevy, které se v tehdejší společnosti objevovaly. Mimo zmínek o pašeráctví, které se odbornou literaturou také plně shodují, se například nijak nevyjadřuje k životu v pohraničí a nevšímá si ani kulturního života v okolí Králík. Faktografické údaje jsou tedy pevně spjaty pouze s tématem finanční stráže a bitvou u Solferina.

Vilém Křížek ukazuje čtenáři skrze postavy detektiva Sattlera podrobný popis kulturního života v Praze. Drží se dobových reálií, včetně přesné datace opery či popisu interiéru jedné z pražských kaváren. Názvy dobového tisku také plně odpovídá sekundární literatuře. V díle zmiňuje i několik historických postav a čtenáři tak poskytuje obraz odpovídající historické realitě.

Skrze postavu Adely Richterové zase čtenáři ukazuje, jak žily ženy z vyšších vrstev, jaké měly ambice, co pro ně bylo společensky přijatelné a jak se někdy nechtě musely podrobit dobovým konvencím, aby nezostudily svou rodinu.

Komparací děl se sekundární literaturou jsme zjistili, že i když si každý z autorů všímá rozdílných dobových jevů, obraz české společnosti koresponduje historickou realitou.

Závěr

Předmětem této práce byla beletristická díla dvou autorů historických detektivek a jejich zobrazení českých dějin. Marie Macková a Vilém Křížek zasadili děj svých próz do druhé poloviny 19. a počátku 20. století do českých zemí habsburské monarchie. Oba autoři se při výstavbě fikčních světů opírali o historická fakta a o skutečné události z historie.

V první kapitole jsme se stručně věnovali dobové atmosféře. Ve druhé jsme pak charakterizovali žánr detektivní prózy a žánr historické detektivky.

Cílem této práce bylo porovnání historiografických údajů v beletristických dílech s údaji v odborné literatuře, která se tímto obdobím zabývá. Těžištěm se tak stala komparace děl *Smrt má vůni inkoustu*, *Příběh vzácné tabatěrky* a *Příběh vzácné šperkownice*.

Na základě této komparace jsme zjistili, že oba autoři ve svých dílech odráží skutečné údaje, jak jsou uvedeny v sekundární literatuře. Následnou komparací autorů a výběru jejich dobových témat, jsme odhalili, že každý autor věnuje pozornost jiným motivům.

Jedním z rozdílů jsou místa, ve kterých se samotné příběhy odehrávají. Marie Macková zvolila hraniční město Králíky, zatímco děj v próze Viléma Křížka se odehrává v Praze a částečně ve Vídni. Nabízelo se tedy porovnání zobrazení života v příhraničí a života v metropoli, ale jak jsme již konstatovali, oba autoři se věnují jiným tématům a srovnání tak nebylo možné.

Marie Macková zobrazuje zejména působení finanční stráže a kulturním životem či životem v příhraničí se nezabývá. Naopak Vilém Křížek zobrazuje hlavně kulturní život ve městě a fungování státních institucí se nevěnuje. V próze Viléma Křížka jsme se dále setkali s tématem homosexuality, které bylo na počátku 20. století společenským tabu, a také s popisem postavení ženy a jejich možností vzdělání či kariéry. Macková se o otázce ženy, která skutečně rezonovala v tehdejší společnosti, nezmiňuje vůbec.

Dále jsme všechna díla analyzovali z hlediska naratologické analýzy. Konkrétně jsme se věnovali kompozici, vypravěči a postavám. Zjistili jsme, že kompoziční strategie

obou autorů je tedy společná, jelikož se ve všech případech jedná o lineární kompozici s paralelními znaky. Ve všech dílech je využito několika dějových linií, které se vzájemně doplňují o důležité detaily a souvislosti a děje v závěru knih vygradují objasněním případů.

Autoři se však liší ve vnější kompozici, jelikož Marie Macková nevyužívá prologu. Shodují se však ve využití epilogu. V obou případech se jedná o uzavření celého děje a osudů postav. Z hlediska využití vypravěče se také neodlišují, jelikož oba zvolili vypravěče heterodiogetického a zároveň vševědoucího. Liší se ale v prezentaci myšlení postav

Na základě všech shrnutých poznatků, jsme odhalili, že Marie Macková i Vilém Křížek ve svých historických detektivkách zobrazují dějiny 19. a 20. století tak, jak je předkládá sekundární literatura. I když si každý z nich zvolil jiné motivy dobových sociálních jevů, čtenáři zábavnou formu předkládá skutečný obraz historie.

Primární literatura

KŘÍŽEK, Vilém. *Smrt má vůni inkoustu*. Praha: Mystery Press, 2017. ISBN 978-80-7588-020-8.

MACKOVÁ, Marie. *Příběh staré šperkovičky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2017. ISBN 978-80-243-7453-6

MACKOVÁ, Marie. *Příběh vzácné tabatěrky: vyšetřuje komisař finanční stráže Eduard Plischek*. Brno, 2015. ISBN 978-80-243-6478-0.

Sekundární literatura

BENDOVIČKA, Eva. *Pražské kavárny a jejich svět*. V Praze: Paseka, 2008. ISBN 978-80-7185-887-4.

BOROVÍČKA, Michael; KAŠE, Jiří; KUČERA, Jan P., a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české, XII. a, 1860–1890*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2012. ISBN 978-80-7432-181-8. S. 568.

DOKOUPIL, Blahoslav. *Český historický román: 1945-1965*. Praha, 1987.

EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Libri, 1998. ISBN 80-8598-347-8.

HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

Horská, P. *Žena v Praze na přelomu 19. a 20. století*. In: *Žena v dějinách Prahy*. Documenta Pragensia, XIII, Praha: 1996.

CHATMAN, Seymour Benjamin. *Příběh a diskurs: narativní struktura v literatuře a filmu*. Brno: Host, 2008. Teoretická knihovna. ISBN 978-80-7294-260-2.

CHRIST, Felix. *Henry Dunant: život a víra zakladatele Červeného kříže*. Tišnov: Sursum, 2010. ISBN 978-80-7323-201-6.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-954-5.

KOŘALKA, Jiří: „Zvolení ženy do českého zemského sněmu roku 1912“. In: PEŠEK; LEDVINKA: *Žena v dějinách Prahy*. Praha: Scriptorium 1996,

KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2.

KUDLÁČ, Antonín K. K. *Barvy černobílého světa: studie o vybraných žánrech současné české populární literatury*. Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-105-6.

LENDEROVÁ, Milena, ed. *Žena v českých zemích od středověku do 20. století*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2009. Česká historie. ISBN 978-80-7106-988-1.

LENDEROVÁ, Milena, Tomáš JIRÁNEK a Marie MACKOVÁ. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2009. ISBN 9788024616834.

MACEK, Pavel a Lubomír UHLÍŘ. *Dějiny policie a četnictva*. Praha: Police history, 2011. ISBN 978-80-86477-55-8.

MACKOVÁ, Marie. *Finanční stráž v Čechách 1842-1918*. Pardubice, 2017. ISBN 978-80-7560-033-2.

MOCNÁ, Dagmar – PETERKA, Josef.: *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

PYNSENT, Robert B., POSPÍŠIL, Jan, ed. *Ďáblové, ženy a národ: výběr z úvah o české literatuře*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1363-5.

RANDÁK, Jan, ed. *Zločin a trest v české kultuře 19. století*. Praha, 2011. ISBN 978-80-200-1900-4

URBAN, Otto. *Česká společnost 1848-1918*. Praha: Svoboda, 1982. Členská knihnice (Svoboda). ISSN česká společnost 1848-1918.

VOJÁČEK, Ladislav. *Československé četnictvo. Historický obzor: časopis pro výuku dějepisu a popularizaci*

Online

Almanach sněmu království Českého 1895–1901 [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://archive.org/stream/almanachsnmukr100navrgoog#page/n8/mode/1up>

"Ariane à Naxos" de Strauss au Festival d'Aix-en-Provence. *Arte.tv* [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <https://www.arte.tv/fr/videos/083697-000-A/ariane-a-naxos-de-strauss-au-festival-d-aix-en-provence/>

KRÁLÍKOVÁ, Alena; SOKAČOVÁ, Linda. *Nekonečný boj za rovnoprávnost* [online]. *feminismus.cz*, 2003-11-14 [cit. 2019-24-03].

Marie Macková. *Ústav historických věd FF UPCE* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010 [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://uhv.upce.cz/cs/marie-mackova/>

Vilém Křížek [online]. [cit. 2019-03-30]. Dostupné z: <http://www.mysterypress.cz/autor/krizek-vilem/>

Summary

The bachelor thesis is focused on the depiction of Czech society in the second half of 19th century and in the beginning of 20th century in historical mysteries which are written by Marie Macková and Vilém Křížek. This thesis examines the use of motives of social phenomena and compares them with the results of historiographic research as it is reflected in the secondary literature. Furthermore, it covers narratological analysis of texts and the comparison of literary fiction and historical narration. The objective of this thesis is to investigate how the novels portray the Czech society during a certain history era.

The thesis itself is compartmentalized in five chapters. At the beginning of this thesis the historical background of the second half of 19th century and the beginning of 20th century in Austro-Hungarian Empire will be introduced and covered by the first chapter. The second chapter describes the literary genre of detective fiction, furthermore historical mysteries are also presented as a logical result of the detective fiction. The divided chapters three and four plus their subchapters, which are based on reading and studying the primary literary sources and consolidating these with secondary literature, provide the possibility to focus on comparison of the social phenomena, like functioning of Financial Guards or social status of women from different social classes. The final chapter is focused on the comparison the literary works as for their compositions, their stylistics and historical narrative.

The goal of this thesis is to compare the authors “approaches” to history and depicting historical facts in their novels. The comparison and analysis of the historical writings show that each author uses different composition plans and they are focused on different social phenomena. However, all novels largely correspond to historiographic information and they offer real picture of era in which the plot is set.